

УДК 371.134: 57

Гавій В.М., Коваленко С.О., Приплавко С.О.

**НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВА ПРАКТИКА
ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ**

У статті розглядається роль навчально-польової практики з біологічних дисциплін у професійній підготовці вчителя біології. Показано, що навчально-польові практики формують у студентів нові знання та здібності для проведення досліджень. Вони надають можливість проводити регіональні дослідження, натуралістичні роботи екологічної та природної орієнтації, виховувати любов до природи і дбайливе ставлення до наземних біоресурсів.

Ключові слова: навчально-польова практика, екскурсійний метод, експеримент, польові дослідження.

Практика як форма професійного навчання у вищому педагогічному закладі освіти проводиться в умовах, максимально наближених до професійної діяльності: діяльність студентів у період практики є аналогом професійної діяльності вчителя, організовується в реальних умовах закладів освіти і виховання. У процесі практики є можливість певною мірою осмислити біологічні явища і факти, закономірності і принципи навчання і виховання, оволодіти професійними вміннями, досвідом практичної діяльності. Крім того, перехід суспільства на ринкові відносини вимагає формування у студентів таких особистісних і професійних якостей, які б дозволили їм без особливих внутрішніх бар'єрів почати трудовий шлях в постійно змінюваних умовах діяльності сучасної школи.

Метою неперервної практики є оволодіння студентами сучасними методами і формами організації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі, формування у них на базі одержаних в університеті знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних умовах, виховання потреби систематично поповнювати свої знання та творчо застосовувати їх в практичній діяльності. На природничо-географічному факультеті, згідно сучасних підходів формування професійних компетентностей майбутніх вчителів, передбачено планування навчальних практик, як єдиного навчального комплексу. Виходячи з цього, була створена наскрізна програма практики студентів.

Наскрізна програма практики студентів передбачає безперервність та постійність її проведення для одержання достатнього для професійної діяльності обсягу знань і вмінь у відповідності з кваліфікаційною характеристикою фахівця певного освітньо-кваліфікаційного рівня.

© Гавій В.М., Коваленко С.О.,
Приплавко С.О., 2014

У студентів природничо-географічного факультету Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя практика починається з першого курсу. Таке планування дає можливість використовувати теоретичні знання, отримані на лекціях і лабораторних заняттях, на формування практичних навичок, які набуваються під час проведення навчально-польової практики [1-2]. Протягом чотирьох років студенти пізнають різноманітність рослин і тварин в природних умовах, вивчають флору і фауну своєї місцевості, ведуть фенологічні спостереження, вчать встановлювати взаємозв'язки між живими організмами і умовами навколишнього середовища.

На третьому і четвертому курсах логічним продовженням практичних занять є навчально-польові практики з фізіології рослин, сільського господарства, методики біології. Практика з основ сільського господарства і фізіології рослин направлена на формування експериментальних навичок з вивчення фізіологічних процесів метаболізму, які проходять на рівні рослинних організмів [3-4]. Вона має наступні цілі:

- використання, конкретизація і закріплення теоретичних знань, отриманих студентами при вивченні курсів основи сільського господарства і фізіології рослин, методики навчання біології та природознавства;
- навчання студентів проведенню науково-дослідної та експериментальної роботи на навчально-дослідній ділянці;
- проведення дослідів і спостережень з рослинами для вивчення фізіологічних процесів в природних умовах;
- ознайомлення з сучасними методами досліджень в польових умовах для вивчення фізіологічних процесів рослинного організму.

Зміст практики розподілено на окремі навчальні модулі, які проводяться в різні пори року:

модуль I – теоретичний (проводиться в осінній період на початку семестру): ознайомлення з вимогами щодо проведення практики, правилами оформлення щоденника спостережень, критеріями оцінювання навчальних досягнень; постановкою індивідуального завдання студентом;

модуль II – збір врожаю, вирощеного попереднім курсом; обробка кількісних і якісних показників зібраної продукції; проведення запланованих осінніх робіт. Термін проведення: вересень-жовтень.

модуль III – весняні роботи з підготовки ділянок для фізіологічних експериментів; обробка насіннєвого матеріалу; виконання агротехнічних робіт; підготовка до проведення індивідуальних дослідницьких завдань, планування і закладання дослідів;

модуль IV – спостереження за ростом і розвитком рослин; вивчення основних фізіологічних процесів рослинного організму; ознайомлення з різними видами розмноження; набуття практичних навичок на фізіологічних ділянках; догляд за рослинами відкритого ґрунту (полив, прикореневе і позакореневе живлення рослин); проведення експериментальної роботи студентами та її аналіз;

модуль V – проведення екскурсії на території Національного ботанічного саду імені М. Гришка міста Києва, ВАТ "Тепличний", станції юних натуралістів міста Чернігова, Носівської науково-дослідної селекційної станції, Чернігівській обласній станції юних натуралістів, Національного еколого-натуралістичного центру міста Києва, навчально-дослідних ділянок шкіл району;

модуль VI – оформлення результатів екскурсії, щоденника польових спостережень, звіт студентів з виконання індивідуальної дослідницької роботи.

Основною базою для проходження комплексної навчально-польової практики є навчально-дослідна агробіостанція природничо-географічного факультету НДУ, яка має навчально-дослідну ділянку типового зразка. Основними напрямками роботи є: складання сівозміни, застосування агротехніки вирощування сільськогосподарських рослин, спостереження за ростом і розвитком рослин, проведення біологічних експериментів відповідно навчальних програм цих дисциплін. Отримані практичні навички та теоретичні знання майбутній учитель зможе застосувати під час роботи в школі, коли перед ним виникне проблема планування шкільної навчальної ділянки, складання сівозміни, залучення учнів до роботи та проектування дослідницьких завдань для них. Крім цього, студенти отримають необхідні навички для експериментально-практичної роботи в школі, розширять свої професійні можливості організації позаурочної та позакласної натуралістичної роботи, екологічного виховання учнів.

Слід також зазначити, що навчально-польові практики збагачують студентів новими знаннями, формують вміння здійснювати науково-дослідницьку, краєзнавчу, натуралістичну роботу екологічної та природоохоронної спрямованості, виховують любов до природи і дбайливе ставлення до неї [5]. Організація та здійснення дослідницької та натуралістичної роботи учнів під керівництвом учителя особливо актуальні на сучасному етапі модернізації вищої та середньої освіти. Загальноновизнано, що умовою розвитку особистості є її активна пізнавальна діяльність, що передбачає проведення наукових

досліджень, спостережень, практичних робіт з вивчення живої природи, її взаємозв'язків. Вивчення закономірностей і взаємозумовленості розвитку живого дозволить кожному усвідомити, що людина – це складова природи, виживання якої неможливо без її збереження.

Таким чином, навчально-польові практики, об'єднуючі елементи навчальної, наукової та експериментальної роботи, є важливою складовою у підготовці майбутнього висококваліфікованого вчителя-біолога і сприяють його всебічному розвитку.

Використані джерела

1. Клименко М.О. Навчальні польові практики. Навчальний посібник / Клименко М.О., Лико Д.В. – К.: Кондор, 2004. – 204 с.
2. Бойко М.Ф. Польовий практикум з дисциплін кафедри ботаніки / Бойко М.Ф., Мельник Р.П., Мойсієнко І.І., Ходосовцев О.Є. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2004. – 92 с.
3. Москов М.В. Зошит польової практики з фізіології рослин / Москов М.В., Венгер С.С., Москова Т.М. – Херсон, 1999. – 62 с.
4. Князюк О. В. Методичні рекомендації до проведення навчально-польової практики з основ сільського господарства для студентів спеціальності "Біологія" / О. В. Князюк. – Вінниця, 2008. – 56 с.
5. Шудлик В.І. Організація та проведення навчально-польової практики з метою викладання біології: Навч. посіб. – Київ: Наук. світ, 2001. – 216 с.

Gavry V., Kovalenko, Pryplavko S.

TRAINING FIELD PRACTICE AS ONE OF THE MAIN COMPONENTS OF TRAINING FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY

In article the role teaching and field practics on botany, physiology of plants, to bases of agriculture and biology technique in vocational training of the teacher of biology is considered. It is shown that uchebno-field experts enrich students new knowledge, form at them abilities to carry out research, of regional studies, naturalistic jobs of ecological and nature protection orientation, bring up love to the nature and solicitous attitude to native land bioresources.

Key words: *teaching and field practics, experiment, field research.*

Стаття надійшла до редакції 28.10.2014